

AMBASADA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
NA UKRAINIE

01901 Kijów, ul. Jarosławiw Wał 12
tel. +38 044 230 07 71, 230 07 78
fax. +38 044 270 63 36

SYTUACJA GOSPODARCZA NA UKRAINIE W 2011 R.

Polityka gospodarcza. Mimo niezłych wyników makroekonomicznych (relatywnie wysokie tempo wzrostu PKB – o 4,2% w 2010 r. i, według wstępnych szacunków, o 5,2% w 2011 r.) „wygenerowanych” w ub.r. przede wszystkim dzięki b. dobremu wynikowi rolnictwa i rekordowym zbiorom zbóż, a także dzięki wzrostowi produkcji przemysłowej i wysokiemu realnemu wzrostowi płac i dochodów ludności, impet reform na Ukrainie w 2011 r. wyraźnie osłabł. Wpływ na to miały niewątpliwie słabnąca koniunktura gospodarcza (tempo wzrostu produkcji przemysłowej spadało w ostatnich miesiącach w 2011 r.; kolejne prognozy obniżają szacunki odnośnie wzrostu PKB w 2012 r. do 2-3%), jak i narastające społeczne niezadowolenie z kierunków i kosztów reform, przejawiające się w dalszym spadku poparcia dla koalicji rządzącej. Mimo raportowanych stale przez władze postępów, wbrew pierwotnym bardzo optymistycznym deklaracjom, rządowi w Kijowie nie udało się wdrożyć pełnowartościowego mechanizmu automatycznego zwrotu podatku VAT, którego ostateczny termin wielokrotnie przekładano (według danych rządowych, w ramach ww. mechanizmu w ub. r. administracja podatkowa zwróciła przedsiębiorcom ok. 37% z ogólnej wartości zwróconego, należnego im podatku VAT). W związku z problemami w funkcjonowaniu przyjętego pośpiesznie Kodeksu Podatkowego rozpoczęto prace nad jego nowelizacją (uchwaloną w listopadzie 2011 r.). Rząd podjął szereg działań kontrowersyjnych, sprzecznych z logiką reform i psujących klimat inwestycyjny. Kilkakrotnie przedłużano (wprowadzony jeszcze w październiku 2010 r.) mechanizm kwotowania eksportu zbóż, w połowie 2011 r. zastąpiony innym ograniczeniem w eksporcie – w postaci ceł (częściowo zniesionych jesienią 2011 r. – w eksporcie pszenicy i kukurydzy). Kontynuowano bądź podejmowano kolejne działania protekcyjnistyczne, godzące w import i rynkową konkurencję (m.in. wszczęte w styczniu ub.r. specjalne postępowanie ws. importu produktów naftowych; ws. importu samochodów osobowych, postępowania antydumpingowe ws. szkła typu *float* i in.). Latem 2011 r. premier M. Azarow polecił resortowi gospodarki opracowanie kompleksowego programu wspierania eksportu i tzw. zastąpienia importu; już 12.09.2012 r. program został wniesiony pod obrady rządu, a ten uchwalił „Państwowy program rozwoju krajowej produkcji”, przewidujący m.in. działania na rzecz zastąpienia importu (najwięcej kontrowersji wzbudziły w ub. r. sygnalizowane plany zastąpienia importu farmaceutycznego, jako jednego z pierwszych sektorów, który miałby być poddany „eksperymentowi” z zastępowania importu produkcją krajową). Jesienią ub. r., formalnie na wniosek jednej z miejscowych organizacji przedsiębiorców, rząd zapowiedział możliwość renegocjacji warunków członkostwa Ukrainy w WTO. Generalnie pozytywnie odbierana jako ważny etap reform zapowiedź przyspieszenia prywatyzacji, zaowocowała w praktyce co najmniej kontrowersyjną w realizacji sprzedażą na początku 2011 r. państwowych udziałów operatora telekomunikacyjnego Ukrtelekom oraz, w ostatnich miesiącach 2011 r., akcji przedsiębiorstw energetycznych, których nabywcą okazał się, zgodnie z prognozami, holding DTEK R. Achmetowa, biznesmena z najbliższego otoczenia prezydenta W. Janukowycza. Sprzyjanie związanemu z władzą wielkiemu

biznesowi stało się trwałym zjawiskiem w polityce rządu. W rezultacie konwencjonalna generacja energii elektrycznej staje się kolejnym ukraińskim sektorem, przechodzącym specyficzną ewolucję z zarządzania państwowego w kierunku prywatnego *quasi*-monopolu (po sektorze chemicznym, zdominowanym przez struktury D. Firtasza, innego wpływowego biznesmena z otoczenia prezydenta). Uchwalony w styczniu 2012 r. program prywatyzacji na lata 2012-14 przewiduje przyspieszenie wyprzedaży majątku państwowego i dochody z tego tytułu w wys. 40-60 mld UAH (w 2011 r., głównie dzięki sprzedaży akcji Ukrtelekomu, prywatyzacja przyniosła budżetowi ok. 11,5 mld UAH/ 1,4 mld USD). Coraz bardziej zachowawcza polityka władz, postrzegana z jednej strony jako efekt osiągnięcia względnej stabilizacji makroekonomicznej, a z drugiej strony obaw rządzących, w perspektywie przewidzianych na jesień 2012 r. wyborów parlamentarnych, o dalszy spadek notowań w związku z rosnącym społecznym niezadowoleniem z kosztów podjętych już reform – w połączeniu z kontrowersyjną polityką wobec liderów opozycji (m.in. sprawy sądowe przeciwko b. premier J. Tymoszenko i b. ministrowi spraw wewnętrznych. J. Łucence), przejawami nierynkowego, preferencyjnego traktowania wielkiego biznesu spotykały się z narastającą krytyką ze strony ekspertów, inwestorów i partnerów Ukrainy na Zachodzie. Odzwierciedleniem tych tendencji były spadki pozycji Ukrainy w różnego rodzaju rankingach konkurencyjności. Np. w badaniu atrakcyjności inwestycyjnej ukraińskiej gospodarki za IV kwartał 2011 r., dokonanym przez European Business Association, Ukraina zanotowała rekordowy spadek indeksu, do poziomu niższego niż w kryzysowym 2008 r. Przejawem tych negatywnych tendencji było też fiasko rozmów z MFW ws. wznowienia finansowania Ukrainy w ramach uruchomionego w 2010 r. programu kredytowego (drugą i ostatnią transzę w ramach tego programu wydzielono Ukrainie pod koniec 2010 r.), głównie w związku z brakiem decyzji odnośnie postulowanego przez MFW wzrostu cen gazu dla społeczeństwa.

Na oceny polityki gospodarczej Ukrainy w 2011 r. cieniem położyło się niepowodzenie dwóch najważniejszych celów zagranicznej polityki ekonomicznej Kijowa: podpisanie umów z UE (stowarzyszeniowej – AA – i umowy o rozszerzonej strefie wolnego handlu – DCFTA) i rewizji wieloletniego kontraktu z 2009 r. na import gazu z Rosji. Na losach Umowy Stowarzyszeniowej z UE (a tym samym i DCFTA) zaciążyły zastrzeżenia Brukseli odnośnie przestrzegania standardów demokratycznych na Ukrainie, w szczególności w kontekście skazania b. premier J. Tymoszenko na 7 lat więzienia pod zarzutem nieprawidłowości przy podpisywaniu kontraktów gazowych z Rosją w 2009 r. Sfinalizowanie negocjacji ws. DCFTA było niewątpliwie zwieńczeniem wielkiej pracy, wykonanej w latach 2008-2011 przez ukraińskich i unijnych negocjatorów, przy czym na podkreślenie zasługuje intensyfikacja zaangażowania strony ukraińskiej w te negocjacje począwszy od drugiej połowy 2010 r. Szczególnie dotkliwe dla Ukrainy było fiasko negocjacji z Rosją ws. rewizji kontraktu gazowego ze stycznia 2009 r., mimo szeregu gestów Kijowa pod adresem Rosji, mających skłonić Moskwę do ustępstw. Ekipa prezydenta W. Janukowycza zapoczątkowała je jeszcze w 2010 r. polityką „nowego otwarcia” w relacjach z Rosją i podpisaniem 21.04.2010 r. w Charkowie pakietowej umowy ws. przedłużenia o co najmniej 25 lat okresu stacjonowania na Krymie rosyjskiej Floty Czarnomorskiej, w zamian za rabat w cenie gazu dla Ukrainy (do 100 USD za 1 tys. m³ surowca). Za jeden z takich „gestów” można w pewnym sensie uznać też podpisanie przez ukraińskiego premiera 18.10.2011 r. w Petersburgu umowy o utworzeniu strefy wolnego handlu w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw [SWH WNP]. Wprawdzie rząd w Kijowie zabiegał wcześniej o utworzenie tej strefy (postrzegając ją jako mechanizm ograniczający możliwość stosowania przez państwa – strony umowy barier w imporcie oraz ułatwiający ochronę interesów ukraińskich producentów w krajach Wspólnoty, nie będących członkami WTO), jednak zarówno treść tej umowy (uważanej za mało korzystną dla Ukrainy ze względu na asymetryczne dla Kijowa warunki handlu z państwami – sygnatariuszami umowy), jak i pośpieszne jej podpisanie (zdaniem ukraińskich ekspertów: pod dyktando Moskwy) – rodzą wątpliwości wokół intencji, którymi kierował się ukraiński premier przy podpisywaniu dokumentu (ukraiński parlament nie

ratyfikował jeszcze ww. umowy). Wreszcie, mimo zaproponowania Rosji udziału w „reanimowanym” przez Kijów projekcie międzynarodowego konsorcjum – które miałyby zarządzać siecią ukraińskich gazociągów – do końca 2011 r., wbrew wielokrotnym zapowiedziom władz Ukrainy, rozmowy gazowe nie doprowadziły do pozytywnych rozstrzygnięć i oczekiwanej przez Kijów zmiany formuły cenowej w bazowej umowie na dostawy gazu. W rezultacie Ukraina weszła w 2012 r. – jak stwierdził podczas ostatniego Światowego Forum Ekonomicznego w Davos prezydent W. Janukowycz – z najwyższymi na świecie cenami gazu. Prezydent podkreślił, iż nie zmieniony kontrakt gazowy z 2009 r. pozostaje „największym problemem dla kraju”. Rzutuje on na sytuację gospodarczą państwa (rosnące ceny gazu, przy wielkich ilościach jego importu, „odpowiadają” w dużej mierze za pogłębiający się deficyt handlowy i negatywne saldo bilansu płatniczego Ukrainy), jak i na całokształt ekonomicznej, a nawet zagranicznej polityki Kijowa. Podejmowane przez władze próby odsunięcia w czasie niepopularnych społecznie podwyżek cen krajowego gazu oficjalnie tłumaczy się oczekiwaniem na rewizję kontraktu z 2009 r. i obniżkę ceny surowca importowanego z Rosji; gazowe negocjacje wpływają też na ewolucję ukraińskich priorytetów w zakresie reform w szeroko pojętym sektorze energetycznym państwa. Dlatego rozstrzygnięcie negocjacji gazowych będzie w najbliższych latach jeszcze mocniej determinowało zarówno sytuację gospodarki Ukrainy jak i politykę ekonomiczną i zagraniczną Kijowa.

Wśród nielicznych pozytywów polityki gospodarczej Ukrainy w 2011 r. wymienić należy przede wszystkim utrzymywanie makroekonomicznej stabilności i fiskalnej dyscypliny na tle słabnącej koniunktury ekonomicznej i pogarszających się nastrojów społecznych, w warunkach braku finansowania zewnętrznego (poza Rosją jako jedynym, istotnym źródłem pożyczkowym dla państwa i sektora prywatnego). Pozytywnie odnotować należy też wejście w życie, z dniem 1 października 2011 r. ustawy o reformie emerytalnej (m.in. podnoszącej, w ciągu najbliższych 10 lat, wiek emerytalny kobiet z dotychczasowych 55 do 60 lat), dalsze prace nad reformą rynku ziemi, która ma jednak szanse wejść w życie najwcześniej w 2013 r.¹, czy formalne dopełnienie ostatnich procedur wieńczących proces pełnoprawnej akcesji Ukrainy do Wspólnoty Energetycznej (1.02.2011 r.). Do plusów zaliczyć można też zamknięcie, w grudniu 2011 r., specjalnego postępowania ws. importu paliw – bez wprowadzania ceł antyimportowych, lobbowanych przez krajowe rafinerie i miejscowy resort energetyki².

Wskaźniki makroekonomiczne³

Wzrost gospodarczy. Według wstępnych danych Państwowej Służby Statystyki (PSSU), PKB Ukrainy w czwartym kwartale 2011 r. wzrósł o 4,6% (w porównaniu do analogicznego okresu 2010 r.) i w efekcie w całym 2011 r. **zwiększył się o 5,2%**. Nominalna wartość PKB w III kw. wyniosła prawie 388 mld UAH, a za okres styczeń-wrzesień 2011 r. 968 mld UAH (wobec 784,3 mld UAH w tym samym okresie 2010 r.).

Produkcja przemysłowa. W 2011 r. odnotowano **wzrost** produkcji przemysłowej, w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego, **o 7,6%**. Wysoką dynamikę wzrostu odnotowały: przemysł maszynowy (+17,2%; o 22,6% wzrosła produkcja środków transportu) i chemiczny (+18,4%). Produkcja metalurgiczna wzrosła o 8,9%. Spadek produkcji

---

¹ Po przyjęciu latem 2011 r. ustawy o ziemskim kadastrze, która weszła w życie 1 stycznia 2012 r., kontynuowano nadal prace nad ustawą o rynku ziemi, drugim z kluczowych dokumentów niezbędnych do uruchomienia wolnego handlu ziemią; w związku z odsunięciem perspektywy uwolnienia rynku ziemi, Rada Najwyższa Ukrainy o kolejny rok, do końca 2012 r., przedłużyła moratorium na wolny handel ziemią.

² To kolejne w ciągu roku, po postępowaniu ws. importu urządzeń chłodniczych, specjalne postępowanie na Ukrainie zakończone bez wprowadzania ceł ochronnych, co zostało pozytywnie odebrane przez rynek i importerów.

³ Na podstawie danych statystycznych dostępnych na 16.03.2012

zarejestrowano natomiast w przemyśle spożywczym (o 0,6%), papierniczym (o 0,9%) oraz w produkcji koksu i przetwórstwa naftowego (o 8,5%).

Produkcja rolna. Wg danych PKSU produkcja rolna w 2011 r. **wzrosła o 17,5%** w stosunku do 2010 r. W ciągu roku zebrano rekordowe 56,7 mln t zbóż (wzrost o 44,3%), 18,7 mln t buraków cukrowych (+36,2%), 8,7 mln t ziarna słonecznika (+27,9%), 24,2 mln t ziemniaków (+29,6%) i 9,8 mln ton warzyw (+21%). W 2011 r. wzrosła wielkość sprzedaży zwierząt na ubój (o 3,5% do 3 mln t) i produkcja jaj (o 9,6% do 18,7 mld szt.), spadła natomiast produkcja mleka (o 1,4% do 11,1 mln t). Pogłowie bydła rogatego – wg stanu na 1.01.2012 – wynosiło 4,47 mln szt., co oznacza spadek o 0,5%, pogłowie trzody chlewnej spadło o 6,1%, do 7,48 mln szt., a pogłowie drobiu zmniejszyło się o 2,1%, do 199,5 mln szt.

Inflacja. W 2011 r. ceny konsumpcyjne **wzrosły o 4,6%**, co stanowiło najlepszy rezultat od 2002 r. (dzięki niewielkiemu wzrostowi cen żywności, o 1,7%, przy spadku m.in. cen warzyw, owoców i cukru). Najbardziej wzrosły w 2011 r. ceny paliw (o ponad 30%), usług transportowych (o 19,7%) i usług komunalnych (o 11%, najbardziej – energii elektrycznej, o 22,9%). Ceny produkcji przemysłowej (PPI) wzrosły w 2011 r. o 14,2%.

Budownictwo. W 2011 r. odnotowywana była stopniowa poprawa sytuacji w tym sektorze (który najgłębiej doświadczał skutków kryzysu gospodarczego i najdłużej, bo aż przez trzy lata notował spadek aktywności) – wartość wykonanych prac budowlanych w 2011 r. (60,5 mld UAH) była **wyższa o 11%** niż w analogicznym okresie roku poprzedniego.

Transport. W 2011 r. na Ukrainie przewieziono 811,7 mln t ładunków (z tego 57,7% transportem kolejowym, 22% drogowym i 19,1% rurociągowym), tj. **o 7,4% więcej** niż roku poprzednim. W transporcie drogowym przewozy towarowe wzrosły o 12,6%, w transporcie kolejowym – o 8,2%, w transporcie lotniczym - o 2,8%, w transporcie rurociągowym – o 1%, a w transporcie morskim i śródlądowym spadły o 10,7%. W omawianym okresie transportem pasażerskim przewieziono 6,97 mld osób, czyli o 1,9% więcej niż w 2010 r.

Handel wewnętrzny. Obroty przedsiębiorstw zajmujących się handlem hurtowym w 2011 r. wyniosły 1088,3 mld UAH i **były wyższe o 0,6%** w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego. Obroty w handlu detalicznym w tym samym okresie osiągnęły wartość 674,7 mld UAH (**wzrost o 14,7%**).

Inwestycje kapitałowe. W okresie styczeń-wrzesień 2011 r. w ukraińską gospodarkę zainwestowano 143,2 mld UAH, z czego 117,2 mld UAH (81,9%) stanowiły inwestycje w kapitał podstawowy. W stosunku do 9 miesięcy 2010 r. inwestycje w kapitał podstawowy **wzrosły o 21,2%** (w całym 2010 r. w stosunku do roku poprzedniego inwestycje w kapitał podstawowy zmniejszyły się o 0,6%, w 2009 r. w odniesieniu do 2008 r. – o ponad 40%). W omawianym okresie ze środków własnych przedsiębiorstw sfinansowano 59% wartości zrealizowanych inwestycji w kapitał podstawowy (za środki kredytowe i pożyczki – 17,2%). Największy udział (39,7%) miały inwestycje w sferę przemysłu (19,3% inwestycji dotyczyło przemysłu przetwórczego, 12% przemysłu wydobywczego), transport i łączność (16,1%), operacje z nieruchomościami i usługi dla przedsiębiorstw (15,7%), rolnictwo (8,1%) oraz handel i usługi remontowe (7,6%).

Handel zagraniczny. W 2011 r. ukraiński **eksport towarowy** osiągnął wartość **68,4 mld USD**, co oznacza jego **wzrost** w porównaniu z tym samym okresem roku ubiegłego **o 33,1%**, natomiast **import wzrósł o 36%** i osiągnął wartość **82,6 mld USD**. **Ujemne saldo** w handlu towarami wyniosło **14,2 mld USD** (w 2010 roku deficyt wynosił 9,3 mld USD). Udział krajów WNP w ukraińskim eksporcie towarowym w omawianym okresie wyniósł 38,3%, a udział państw UE – 26,3%. Spośród głównych partnerów handlowych Ukrainy najbardziej w omawianym okresie wzrósł eksport do Chin (+ 65,6%), Indii (+58,9%), Polski (+56,3%) i Rosji (+47,6%). Największy udział w ukraińskim eksporcie miały: Rosja (29%), Turcja (5,5%), Włochy (4,4%), Polska (4,1%), Indie (3,3%) i Chiny (3,2%). Największy udział w strukturze towarowej eksportu miały wyroby metalurgiczne (32,3%), artykuły rolno-spożywcze (18,8%), produkty mineralne (15%), maszyny i urządzenia (9,9%), artykuły przemysłu chemicznego, w tym tworzywa sztuczne (9,3%) i środki transportu (7,1%). W

importcie towarów na Ukrainę udział państw WNP wynosił 45%, a krajów UE 31,2%. Najbardziej, wśród głównych partnerów handlowych Ukrainy, zwiększył się import z Białorusi (o 64%), z Niemiec (o 49,1%), USA (o 46,7%) i Włoch (o 44,3%). Największymi dostawcami towarów na Ukrainę w omawianym okresie były: Rosja (35,3%), Niemcy (8,3%), Chiny (7,6%), Białoruś (5,1%), Polska (3,9%), USA (3,1%) i Włochy (2,4%). W strukturze importu dominowały: produkty mineralne z udziałem 36,4% (w tym gaz ziemny 17% i ropa naftowa 5,2%), maszyny i urządzenia (15,5%), produkty chemiczne i tworzywa sztuczne (łącznie 15,1% udziału), artykuły rolno-spożywcze (7,8%), środki transportu (7,5%) oraz metale i wyroby hutnicze (6,9%).

Inwestycje zagraniczne. W 2011 r. czysty przyrost napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na Ukrainę wyniósł 4556,3 mln USD, a **suma skumulowanych inwestycji** wg stanu na 31.12 2011 r. **wyniosła 49,36 mld USD** (wzrost o 10,2% od początku 2011 roku). Struktura geograficzna skumulowanych inwestycji nie uległa istotnym zmianom. Czołowe pozycje zajmują nadal: Cypr – 25,6%, Niemcy – 15%, Holandia – 9,8%, Rosja – 7,3%, Austria – 6,9%, Wielka Brytania – 5,1%, Francja – 4,5%, Szwecja – 3,5%, Wyspy Dziewicze – 3,3%, Stany Zjednoczone – 2,1% (Polska – 1,8%; 13 miejsce). W strukturze sektorowej skumulowanych inwestycji wg stanu na 31.12 2011 r. największy udział mają sektor finansowy (33,1%) i przemysł (30,9%).

Bilans płatniczy. Stan bilansu płatniczego, szczególnie w II półroczu, był jednym z głównych wyzwań ukraińskiej gospodarki. Obok dynamicznie rosnącego deficytu na rachunku operacji bieżących, który w 2011 r. wyniósł 9,28 mld USD (5,9% PKB), wobec 2,7 mld USD deficytu w pierwszych dwóch kwartałach, w drugim półroczu pogorszyła się także sytuacja na rachunku operacji kapitałowych i finansowych – o ile w I połowie 2011 r. dodatnie saldo tych operacji wynosiło 4,5 mld USD i z nawiązką równoważyło deficyt bieżących operacji, to w drugim półroczu miało wartość 2,3 mld USD (gł. na skutek wstrzymania współpracy z MFW, faktycznego zamknięcia międzynarodowych rynków kredytowych dla Ukrainy oraz odpływu waluty z systemu bankowego na skutek obaw przed dewaluacją hrywny). W rezultacie nadwyżka bilansu płatniczego, po pierwszym półroczu wynosząca 1,8 mld USD, w skali całego roku zmieniła się w **deficyt w wysokości 2,45 mld USD**, który spowodował uszczuplenie rezerw walutowych w 2011 r. o 2,8 mld USD, do poziomu 31,8 mld USD (należy zaznaczyć, że w okresie od końca sierpnia do końca grudnia 2011 r. rezerwy obniżyły się o 6,4 mld USD, czyli o 16,8%).

Budżet i dług publiczny. Wg danych Ministerstwa Finansów Ukrainy, w 2011 r. dochody budżetu państwa wyniosły 314,6 mld UAH i były nominalnie o 30,8% wyższe niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. Dochody podatkowe wzrosły do 261,6 mld UAH (o 56,8%), prawie połowę z nich stanowiły wpływy z podatku od wartości dodanej VAT (130,1 mld UAH). Z kolei wydatki budżetu zwiększyły się o 9,8% i wyniosły 333,46 mld UAH. Deficyt budżetu wyniósł 23,55 mld UAH (ok. 1,7% PKB). Na koniec 2011 r. łączne zadłużenie publiczne Ukrainy (w tym gwarantowane) **wyniosło 473,1 mld UAH (59,2 mld USD)**, wobec 432,2 mld UAH na koniec 2010 r.). Udział długu zagranicznego wynosił 63,3% (ok. 37,5 mld USD). Jednocześnie w relacji do PKB zadłużenie publiczne Ukrainy zmniejszyło się z 39,5% w 2010 r. do 36% PKB na koniec 2011 r.

Dochody społeczeństwa. Średnia miesięczna płaca w 2011 r. wyniosła 2633 UAH, co oznacza, że w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku wzrosła nominalnie o 17,6%, a **realnie o 8,7%**. Realne dochody ukraińskiego społeczeństwa w III kwartale 2011 r. były **o 10,3% wyższe** niż w analogicznym okresie roku poprzedniego (nominalnie wzrosły o 19,7%).

Bezrobocie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2011 r. wyniosła 482,8 tys. osób, czyli stanowiła 1,8% populacji w wieku produkcyjnym. W okresie styczeń-wrzesień 2011 r. **stopa bezrobocia** liczona wg metodologii MOP wyniosła **8,5%**, co stanowiło nieco ponad 1,7 mln osób.

Sytuacja demograficzna. Na koniec 2011 r. liczba ludności Ukrainy wynosiła 45.633,6 tys. osób, co oznacza, że od początku 2011 r. zmniejszyła się o 144,9 tys. osób, wyłącznie na skutek ujemnego przyrostu naturalnego (-162 tys. osób), przy dodatnim saldzie migracji (+17,1%).

Energetyka. 1 lutego 2011 r., po dopełnieniu ostatnich procedur, Ukraina stała się pełnoprawnym członkiem Wspólnoty Energetycznej. Jednak najważniejszym tematem w dziedzinie energetyki w 2011 r. były trwające i nie zakończone negocjacje ws. rewizji ukraińsko-rosyjskich kontraktów gazowych, które koncentrowały się na kwestii obniżki cen gazu dla Ukrainy (i ustępstw, które strona ukraińska musiałaby poczynić w zamian). Jednocześnie ukraińsko-rosyjskie rozmowy obejmowały kwestię utworzenia konsorcjum (w wariacie z udziałem podmiotów UE lub bez), które miałyby zarządzać ukraińskim systemem gazociągów tranzytowych (i zapewnić jego dalsze funkcjonowanie w kontekście rosyjskich działań i planów związanych z budową szlaków przesyłu gazu, omijających terytorium Ukrainy). Rozmowy nie przyniosły rezultatów z uwagi na sztywne stanowisko strony rosyjskiej, domagającej się w praktyce przejścia kontroli nad ukraińskim systemem przesyłu gazu, a także oczekującej faktycznego włączenia się Ukrainy w procesy integracyjne na obszarze postsowieckim (nie dającego się pogodzić z deklarowanym przez ukraińskie władze kursem integracji europejskiej).

Na początku września 2011 r. kierownictwo ukraińskiego resortu energetyki ogłosiło plan restrukturyzacji monopolu NAK Naftohaz Ukrainy, która miała być przygotowana jeszcze do końca 2011 r. i miała polegać na wydzieleniu ze struktur tego monopolu odrębnych podmiotów odpowiadających za wydobycie, transport i dystrybucję gazu, a następnie na prywatyzacji poszczególnych firm. Prywatyzacja miałaby wygenerować dochody rzędu 10-12 mld USD, które przeznaczone byłyby na realizację programów energooszczędności i efektywności energetycznej oraz zwiększenie krajowego wydobycia gazu. Podczas zorganizowanej 29 września przez resort energetyki Międzynarodowej Konferencji „Ukraina-UE: na szklaku do wspólnego rynku energetycznego” zaprezentowane zostały wstępne (pozytywne) ustalenia przygotowanego przez brytyjską firmę konsultingową Mott MacDonald studium wykonalności projektu modernizacji ukraińskiej sieci gazociągów. Zgodnie z ww. studium modernizacja ukraińskiej sieci, przy przewidywanym transporcie via Ukraina 110 mld m³ gazu rocznie – z zapewnieniem maksymalnej zdolności tranzytu do 140 mld m³ rocznie – wymaga nakładów rzędu 3,2 mld USD (z czego 0,4 mld – na modernizację dwóch największych podziemnych magazynów gazu; wcześniej resort energetyki w Kijowie szacował niezbędne nakłady na modernizację sieci tranzytowej na poziomie nawet 5-6,5 mld USD). Ukraina oficjalnie ogłosiła początek modernizacji gazociągów w czerwcu 2011 r. Pierwszy etap prac ma dotyczyć modernizacji ukraińskiego odcinka gazociągu Urengoj-Pomary-Użhorod i potrwać 3 lata, a środki na jej realizację mają pochodzić z Naftohazu (230,87 mln USD) oraz kredytów EBRD i EIB (po 154 mln USD). Powyższe działania i zapowiedzi były jednak traktowane głównie jako próby wzmocnienia pozycji negocjacyjnej w rozmowach z Rosją. Perspektywa „wejścia” w kolejny rok bez nowej (niższej) ceny rosyjskiego gazu sprawiła, iż premier Ukrainy M. Azarow polecił przygotowanie budżetu państwa na 2012 r. z uwzględnieniem ceny surowca na poziomie 416 USD za 1000 m³.

Po podpisaniu 15 lutego w Waszyngtonie ukraińsko-amerykańskiego memorandum o współpracy w zakresie poszukiwania gazu ze źródeł nietradycyjnych, Kijów kontynuował promocję rozwoju energetyki alternatywnej, w tym wydobycia gazu łupkowego na Ukrainie (m.in. 21-22 kwietnia resort energetyki zorganizował z rozmachem I Międzynarodową Konferencję „Polityka Energetyczna Ukrainy: kwestia gazu nietradycyjnego”). Pod koniec roku koncerny ENI i Cadogan Petroleum ogłosiły plany inwestycji 55 mln USD w projekty eksploracji gazu łupkowego na Zachodniej Ukrainie w latach 2012-2015.

Wartą odnotowania była także aktywizacja działań w kierunku budowy terminalu odbiorczego LNG na Ukrainie. Kierownictwo ukraińskiej Państwowej Agencji ds. Inwestycji

i Projektów Narodowych odbyło serię wyjazdów zagranicznych (Wlk. Brytania, Austria, Hiszpania, Niemcy, USA, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Kuwejt, Turcja), w trakcie których, w ramach prezentacji programu budowy terminalu (a także innych tzw. projektów narodowych), poszukiwano ewentualnych inwestorów mogących współfinansować budowę tego obiektu. Rozstrzygnięto również przetarg na wykonawcę studium wykonalności tego terminala.

W październiku Wyższy Sąd Gospodarczy utrzymał wyrok sądu apelacyjnego z lipca 2010 r., zgodnie z którym Naftohaz ostatecznie został pozbawiony statusu udziałowca w spółce UkrHazEnergo (powiązanej z D. Firtaszem, zajmującej się dystrybucją gazu do odbiorców przemysłowych – w praktyce jedynej kategorii odbiorców, do których dostawy surowca przynoszą realne zyski dostawcy), co wpłynęło na pogłębienie problemów finansowych koncernu.

Wiele kontrowersji wywoływała polityka państwa w sektorze paliwowym, związana ze wszczęciem pod koniec stycznia br. specjalnego postępowania ws. wzrostu importu produktów naftowych. Przewodowali je krajowi producenci paliw, wsparci przez resort energetyki. 30 marca rząd podpisał z krajowymi producentami Memorandum o współpracy, przewidujące wsparcie państwa dla miejscowych rafinerii (m.in. zależnie od wyników postępowania ochronnego – ew. wprowadzenie ceł ochronnych na import), a z drugiej strony gwarancje zwiększenia produkcji przez krajowe rafinerie. Ostatecznie, po intensywnych działaniach ze strony zagranicznych dostawców paliw na rynek ukraiński (i rządów zainteresowanych państw, w tym Polski), prowadzone postępowanie specjalne zostało zakończone bez nakładania środków ochronnych.

Rozpoczęty w lutym tranzyt azerskiej ropy rurociągiem Odessa-Brody [*dalej: ROB*] do białoruskiej rafinerii w Mozyrzcu, pod koniec marca został jednak wstrzymany, oficjalnie w związku z remontem mozyrskiej rafinerii (w tym czasie przetransportowano 590 tys. ton ropy). W maju dokonano za pośrednictwem ROB transportu 80 tys. ton ropy azerskiej dla zachodnioukraińskich rafinerii w Drohobyczu i Nadwirnej. Strona ukraińska kontynuowała intensywne zabiegi na rzecz dalszego wykorzystania ropociągu Odessa-Brody w kierunku północno-zachodnim, w tym kontynuacji dostaw na Białoruś, uruchomienia dostaw do Czech (Kralupy), a także intensyfikacji działań na rzecz projektu budowy ropociągu Brody-Płock.

Prywatyzacja. 11 marca 2011 r. Fundusz Majątku Państwowego Ukrainy (FMPU) podpisał z firmą EPIC Service Ukraine (ESU) umowę sprzedaży 92,79% akcji spółki Ukrtelekom. ESU – spółka-córka austriackiej firmy EPIC, była jedynym podmiotem, który złożył ofertę zakupu akcji Ukrtelekomu w konkursie przeprowadzonym jeszcze 28 grudnia 2010 r. W związku z powyższym oraz z proceduralnymi wymogami przeprowadzona została dodatkowa wycena akcji operatora, która potwierdziła wcześniejszą, dokonaną przed konkursem 28.12.2010. W rezultacie Ukrtelekom sprzedany został za 10,574 mld UAH (ok. 1,3 mld USD). Część obserwatorów przypuszcza, iż ESU/EPIC jest tylko nominalnym inwestorem, spekulowano, że faktycznym nabywcą może być biznes powiązany z otoczeniem prezydenta Ukrainy.

25 lutego FMPU sprzedał należący do państwa 61,58-proc. pakiet akcji Międzynarodowych Linii Lotniczych Ukrainy trzem dotychczasowym – mniejszościowym – prywatnym udziałowcom tego narodowego przewoźnika, za kwotę 287,229 mln UAH (ok. 36 mln USD).

28 marca FMPU podpisał z ZAO „Uprawliajuszczaja kompania „Brianski Maszstawod” – spółką rosyjskiego koncernu Transmaszholding – akt zdawczo-odbiorczy 76% akcji przedsiębiorstwa Łuzańskteplowoz, formalnie finalizując prywatyzację ługańskich zakładów, jedną z najgłośniejszych i najbardziej kontrowersyjnych w ostatnim czasie transakcji prywatyzacyjnych.

30 czerwca przewodniczący FMPU zatwierdził grafik prywatyzacji państwowych aktywów w sektorze energetycznym, zgodnie z którym zaplanowano m.in. sprzedaż 45,1% akcji koncernu Zachidenerho oraz po 25% akcji koncernów Kyivenerho i Dniπροenerho. W

prywatyzowanych obiektach państwo ma zachować pakiety 25% plus 1 akcji, co umożliwić ma m.in. lepszą kontrolę realizacji zobowiązań inwestycyjnych przez zwycięzców konkursów prywatyzacyjnych.

Przetargi na zakup akcji Zachidenergo i Kyivenergo, które odbyły się w listopadzie 2011 r., wygrał należący do biznesmena i deputowanego Rady Najwyższej, R. Achmetowa, koncern energetyczny DTEK. Cena wywoławcza na pakiety akcji obu spółek wynosiła odpowiednio 1,9 mld UAH i 0,43 mld UAH. W przypadku Zachidenergo DTEK okazał się jedynym uczestnikiem przetargu, a akcje Kyivenergo zainteresowały tylko jeszcze jednego oferenta. Częściowym wytłumaczeniem tej sytuacji jest fakt, że przed przetargiem DTEK posiadał już prawie 25% akcji Zachidenergo i blisko 40% akcji Kyivenergo. Koncern Zachidenergo eksploatuje 23 bloki 3 elektrowni: Bursztyńskiej (z możliwościami eksportu energii do UE), Ładyżyńskiej i Dobrotwirskiej (mającej połączenie z Zamościem linią 220 kV). Kyivenergo obejmuje praktycznie wszystkie obiekty energetyczne Kijowa, za wyjątkiem elektrociepłowni Darnickiej.

Dochody z prywatyzacji w ciągu całego 2011 r. wyniosły 11,49 mld UAH (ok. 1,43 mld USD), wobec planowanego w budżecie całorocznego planu dochodów z tego tytułu w wys. 10 mld UAH.

Pod koniec roku Ministerstwo Energetyki i Przemysłu Węglowego Ukrainy ogłosiło plany prywatyzacji 137 kopalń, z których 120 znajduje się w Obwodach Donieckim i Ługańskim.

Sytuacja na rynku finansowym i bankowym. 29 kwietnia miała miejsce dodatkowa emisja akcji banku Nadra, w całości objęta przez spółkę Centragas Holding GmbH (w 90% należy do kontrowersyjnego biznesmena D. Firtasza, współwłaściciela spółki RosUkrEnergo, związanego z ekipą rządzącą). Po sfinalizowaniu w połowie 2011 r. tej operacji nowy inwestor został właścicielem ok. 90% wszystkich akcji banku. Częściowo oznacza to spełnienie oczekiwań MFW, który wiosną 2011 r. uzgodnił z Kijowem, iż bank Nadra zostanie dokapitalizowany kwotą 8,8 mld UAH, przy czym połowę z tego miał zapewnić prywatny inwestor (w tym poprzez objęcie nowej emisji akcji banku na kwotę 3,5 mld UAH).

14 września na bazie znacjonalizowanego Rodowid Banku władze Ukrainy utworzyły bank sanacyjny, mający zająć się odzyskiwaniem własnych aktywów i aktywów (trudnych kredytów) banków państwowych i dokapitalizowanych przez państwo. Utworzenie banku sanacyjnego było zgodne z rekomendacjami MFW.

Wyniki sektora bankowego w 2011 r. – łączne dochody ukraińskich banków wzrosły o 4,3% i wyniosły 142,8 mld UAH, a koszty zwiększyły się o 0,4% do poziomu 150,5 mld UAH. Odnotowano także wzrost wartości aktywów sektora do rekordowego poziomu 1,06 bln UAH (ok. 132 mld USD), czyli o 12,4%. Według stanu na koniec 2011 r., na Ukrainie działało (dysponowało licencjami Narodowego Banku Ukrainy) 176 banków, 21 banków znajdowało się w stanie likwidacji, a 2 banki zarządzano w ramach prowadzonej tymczasowej administracji.

Bank centralny przez cały rok utrzymywał na nie zmienionym poziomie podstawową stopę procentową (7,75% – od sierpnia 2010 r.) oraz bardzo stabilny oficjalny kurs hrywny do dolara (wahania w przedziale 7,93 do 7,99 UAH/USD w ciągu roku).

Rezerwy walutowe NBU, mimo wstrzymania wypłat kolejnych transz kredytu MFW dla Ukrainy, wzrosły w I półroczu o ok. 3 mld USD, do 37,6 mld USD. Jednak latem nastąpiło dość radykalne odwrócenie tej tendencji, w efekcie czego na koniec września rezerwy walutowe ponownie spadły poniżej poziomu 35 mld USD. Uchwałą z 11 sierpnia NBU wprowadził z datą 23 września kontrowersyjny wymóg okazywania dokumentów przy wymianie kantorowej walut (z obowiązkową rejestracją przez banki danych dot. transakcji i klienta). Według prezesa NBU S. Arbuzowa, w ciągu kilkunastu dni obowiązywania nowych zasad przy gotówkowej wymianie walut udało się zaoszczędzić ponad pół miliarda USD krajowych rezerw walutowych, dzięki ograniczeniu wymiany ze strony „szarostrefowego

biznesu”. Jednak utrzymujący się duży popyt na waluty spowodował, że na koniec 2011 r. rezerwy walutowe NBU obniżyły się do poziomu 31,8 mld USD.

Miernikiem negatywnych oczekiwań inwestorów była w 2011 r. sytuacja na ukraińskim rynku papierów wartościowych. Główny indeks najstarszej ukraińskiej giełdy kapitałowej PFTS na koniec 2011 r. obniżył się do poziomu 534,43 pkt., co oznaczało spadek o 55,8% od lokalnego szczytu koniunktury giełdowej w całym roku, osiągniętego 21 lutego (1208,61 pkt.).

Potrzeby inwestycyjne ukraińskich firm, przy wciąż słabo zaawansowanym rozwoju miejscowego rynku papierów wartościowych, stymulowały kolejne ukraińskie spółki do poszukiwania kapitału na zagranicznych giełdach, w szczególności na warszawskiej GPW SA. Do pięciu ukraińskich spółek wcześniej notowanych na warszawskim parkiecie w 2011 r. dołączyło sześć kolejnych: Agroliga, KSG Agro, Industrial Milk Company, WESTA ISIC SA, Ovostar Union i Coal Energy.

EURO 2012. Na początku roku ponownie pojawiła się groźba odebrania Ukrainie prawa organizacji EURO-2012, tym razem nie związana jednak ze stanem przygotowań do turnieju, a próbą odwołania szefa Federacji Futbolu Ukrainy H. Surkisa (według niektórych opinii inspirowana przez oligarchę R. Achmetowa i wicepremiera B. Kolesnikowa). Jednoznaczne opowiedzenie się przez FIFA i UEFA po stronie H. Surkisa zażegnało konflikt, przynajmniej na czas do Mistrzostw.

W ramach promocji wspólnej organizacji EURO-2012 przez Polskę i Ukrainę staraniem WPHI w Kijowie, na odbywających się w dniach 22-25 marca targach budowlanych „InterBudExpo” zorganizowane zostało stoisko prezentujące ofertę inwestycyjną i kulturalno-turystyczną wszystkich polskich i ukraińskich miast gospodarzy Turnieju. Uzupełnieniem była zorganizowana 23.04 na terenie Ambasady RP w Kijowie przez WE konferencja „Stan przygotowań polskich i ukraińskich miast-gospodarzy do EURO 2012” z udziałem przedstawicieli wszystkich 8 miast-gospodarzy, spółki PL.2012 oraz ukraińskich mediów.

W kwietniu odbyło się w Kijowie V posiedzenie Polsko-Ukraińskiego Komitetu ds. przygotowania i przeprowadzenia EURO 2012, pod przewodnictwem premierów D. Tuska i M. Azarowa. Głównym tematem rozmów była konieczność dalszej intensyfikacji współpracy dwustronnej w obszarach nakreślonych w Mapie Drogowej przygotowań do turnieju (m.in. bezpieczeństwo, funkcjonowanie granic, logistyka transportowa, polityka informacyjna i promocyjna, zabezpieczenie medyczne itp.), przyjętej w trakcie poprzedniego posiedzenia Komitetu we wrześniu 2010 r.

W dniach 11-16 września w ramach przyznanych środków promocyjnych, placówka zorganizowała wizytę przedstawicieli czterech ukraińskich miast-gospodarzy EURO 2012 w Polsce. Delegacja odwiedziła Warszawę, Gdańsk, Poznań i Wrocław, zapoznając się ze stanem przygotowania głównych obiektów – przede wszystkim stadionów i lotnisk, a także stanem przygotowań organizacyjnych (w zakresie bezpieczeństwa, zabezpieczenia medycznego, organizacji transportu i przemieszczania kibiców w miastach, organizacji stref kibica, programu wolontariatu, promocji miast itp.). Przedstawiciele zarówno ukraińskich, jak i polskich miast uznali możliwość wymiany informacji i doświadczeń na tym etapie przygotowań za bardzo przydatną.

Odwiedzający Ukrainę w ostatnim tygodniu września prezydent UEFA M. Platini bardzo pozytywnie ocenił postęp prac i aktualny stan przygotowań Ukrainy do turnieju.

W IV kwartale 2011 r. odbyły się uroczystości otwarcia dwóch ostatnich ukraińskich stadionów, na których rozgrywane będą mecze Mistrzostw Europy – stadion Olimpijski w Kijowie otwarto 8 października br. (pierwszy mecz piłkarski, spotkanie reprezentacji narodowych Ukrainy i Niemiec, odbyło się na nim 11 listopada), a stadion we Lwowie oficjalnie uruchomiono 29 października br. (piłkarską inauguracją był mecz drużyny narodowej z Austrią). Oddawano do użytku również inwestycje drogowe, m.in. zakończono

modernizację magistrali M07, łączącej Kijów z przejściem drogowym Dorohusk-Jahodyn, a także remont większej części trasy Kijów-Lwów (M06) wraz odcinkami łączącymi Lwów z granicą Polski (trwał nadal remont odcinka Kijów-Żytomierz). Spośród najważniejszych inwestycji związanych z EURO 2012 kontynuowane były prace przy budowie nowych terminali lotniskowych w Kijowie, Doniecku i Lwowie, a także trwała modernizacja pasa startowego lwowskiego lotniska.

2 grudnia w Kijowie odbyła się ceremonia losowania grup turnieju finałowego EURO 2012. W uroczystości udział wzięła oficjalna polska delegacja, w skład której weszli m.in. Marszałek Senatu B. Borusewicz i Minister Sportu i Turystyki J. Mucha. W wyniku losowania mecze grupowe na Ukrainie rozgrywać będą Ukraina, Anglia, Szwecja i Francja (w Kijowie i Doniecku) oraz Holandia, Niemcy, Portugalia i Dania (we Lwowie i w Charkowie). Większość drużyn (poza Ukrainą, Szwecją i Francją) zdecydowała się jednak na zorganizowanie swej bazy treningowej w Polsce.

Podsumowanie i wnioski. Sytuację gospodarczą w 2011 r. charakteryzowały w szczególności:

- 1) relatywnie wysokie tempo wzrostu PKB (wg wstępnych danych 5,2% za cały 2011 r.), stymulowane głównie dobrymi wynikami przemysłu (i eksportu) w pierwszym półroczu i bardzo dobrymi wynikami rolnictwa (bazującymi na rekordowych zbiorach zbóż i generalnie dobrych rezultatach produkcji roślinnej) w drugiej połowie roku, a także wysokim realnym wzrostem płac i dochodów ludności;
- 2) dodatnie, choć w większości przypadków słabnące, tempo produkcji w poszczególnych sektorach gospodarki (w przemyśle i eksporcie osłabienie dynamiki ze względu m.in. na spadek cen stali na świecie w II półroczu);
- 3) rekordowo niski poziom inflacji (wynikający z rygorystycznej polityki monetarnej banku centralnego, jak również związany ze spadkiem cen części produktów żywnościowych, w rezultacie wysokich plonów rolnych);
- 4) dynamicznie rosnące w III i IV kw. negatywne saldo w handlu zagranicznym, przekładające się na wzrost deficytu na rachunku obrotów bieżących bilansu płatniczego, a w połączeniu z pogorszeniem się w II półroczu salda rachunku finansowego, skutkujące wyraźnym spadkiem rezerw walutowych;
- 5) dość rygorystyczna polityka fiskalna przejawiająca się osiągnięciem celów w zakresie deficytu budżetowego, ale jednocześnie skutkująca istotnym wzrostem presji fiskalnej na przedsiębiorstwa;
- 6) utrzymywanie przez bank centralny w praktyce sztywnego kursu hrywny wobec dolara, powodujące narastanie presji dewaluacyjnej.

Wśród najważniejszych wydarzeń tego okresu w obszarze gospodarczym wymienić należy: a) zakończenie negocjacji z UE ws. umowy o DCFTA (zawierającej szereg korzystnych dla Ukrainy zapisów), ale nie zwieńczone oczekiwanym parafowaniem Umowy Stowarzyszeniowej, b) brak postępu w rozmowach z Rosją ws. zmian w kontraktach gazowych (gł. obniżenia ceny surowca dla Ukrainy) i określenia przyszłości ukraińskiego systemu tranzytu gazu; c) przedłużanie się wstrzymania współpracy kredytowej z MFW (w związku z brakiem gotowości Ukrainy do podwyższenia cen gazu dla gospodarstw domowych); d) wyraźne pogorszenie się ocen warunków prowadzenia działalności gospodarczej na Ukrainie przez zagranicznych inwestorów, mimo realizacji przez ukraińskie władze, choć w tempie i skali dalekiej od oczekiwań, reform gospodarczych zainicjowanych w 2010 r. e) „odblokowanie” procesu prywatyzacji, skutkujące zakończeniem planowanej od wielu lat sprzedaży Ukrtelekomu i rozpoczęciem prywatyzacji koncernów generacji energii elektrycznej, nasuwające jednak wątpliwości co do faktycznej przejrzystości prowadzonych transakcji.

Mimo relatywnie dobrych wyników w 2011 r. ukraińska gospodarka, ze względu na jej uzależnienie od eksportu i zewnętrznego finansowania, pozostaje wysoce wrażliwa na

zmiany światowej koniunktury. Jeżeli zjawiska kryzysowe na świecie przybiorą na sile w 2012 r., Ukraina z pewnością wyraźnie odczuje ich skutki.

Opracował: Wydział Ekonomiczny Ambasady RP w Kijowie